

HZ. PEYGAMBER'İN DİPLOMATİK MÜNASEBETLERİNE GENEL BAKIŞ

Dr. Mehmet Ali KAPAR
S.Ü. İlahiyat Fakültesi
Öğretim Üyesi

1951'de Konya'da doğdu. İlkokul, İmam Hatip Okulu ve Liseyi bitirdikten sonra İslâm Enstitüsüne girdi. 1974'de mezun oldu. Askerlik görevinden sonra 1979'da Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde asistan olarak göreve başladı. 1982'de asistanlığı bitirdi. Halen Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

نظرة عامة الى علاقات النبي الدبلوماسية

المناسبات السياسية للنبي مع المشركين غالباً كانت في العهد المدني. مع هذا المصادر تذكر لنا انه كانت للنبي في العهد المبكر مناسبات مع قبيلة تميم وتذكر أنه راسل النجاشي ملك الحبشة المناسبات السياسية أخذت تزداد بعد مصالحة الحديبية والرسول في العلاقات الدبلوماسية عضر هام. لذلك كان الرسول يختار الذي يكلف بنقل الرسالة المختوم عليها الى الجهة المطلوب من الصحابة الذين لهم معلومات عن القطر الذي سيذهبوا اليه والذين يفقهون الاسلام فقها كافياً والذين يستطيعون تمثيل المسلمين في الخارج

لقد ارسل الرسول رسائله الى الذين لهم نفوذ على شعوبهم من رؤساء الدولة والقبائل وتلقى الرسل القادمين اليه بدقة واحتمام واکرمهم وقبل بنظائهم المعقولة واحتمم بالرسول القادمين كلاً على حدة ومن نظر الى جهة التي قدموا منها. وحاول ان يكتسب الرسول من الفهم الكامل للمسلمين.

وهكذا لقد تام النبي بايفاء دوره الطرق الدبلوماسية وحصل على امكان تليغ الاسلام الى الشعوب التي لم يلتق بها

1. Hz. Peygamber'in Gönderdiği Elçiler, Seçimi, Mektupların Yazılması ve Yapılan Tavsiyeler

Hız. Peygamber'in müşrik adı verilen putperestler ve diğer gayr-i müslimlerle diplomatik münâsebetleri genellikle mektuplaşmak veya elçiler göndermek suretiyle olmuştur. Bu münâsebetlerin çoğunun, Medine dönemine ait olduğunu söyleyebiliriz. Ancak

Mekke döneminde de diplomasiye tesadüf ediyoruz. Hz. Muhammed alenî davete başladıktan sonra, Ukâz panayırında Hâkim-Hakem görevini üstlenen Temim kabilesi⁽¹⁾ reislerinden Eksem b. Sayfî, Hz. Muhammed ile bizzat görüşmek ister. Akralarını onun çok yaşlı olduğunu, yolda tehlikelerle karşılaşabileceğini ileri sürerek Hz. Muhammed ile şahsen görüşmesine mani olmaları üzerine oğlu ile şu mektubu gönderir:

(1) M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, Çev. M. Sait Mutlu, İst. 1981, I/260.

"Senin isminle, Yâ Allah! (Allah'ın) bir kulundan (diğer) kuluna. Sana bildirilene bize bildir. Zira biz seninle ilgili menşeyini bilmediğimiz haberler aldık. Eğer sana hidayet verildi ise, bizi doğru yola götür ve eğer sana öğretilmişse bize öğüt ver ve sendeki hayra bizi de erdir. Selâm"⁽²⁾

İslâm'ın ilk yıllarında Arabistan'ın nüfuzlu bir kabilesi olan Temimliler'in Hiz. Muhammed ile ilgili bilgileri herhalde ta ilk zamanlara dayanır olmalıdır.⁽³⁾ Mekke devrinin özellikle ilk yıllarına ait bir metin kabul edecek olursak, Hiz. Muhammed'in diplomatik faaliyetlerinin Mekke'de başladığını, yine sözlü ve diplomatik davete müşriklerin muhatap olduğunu söyleyebiliriz.

Hiz. Muhammed Eksem b. Sayfî'nin bu mektubunu cevapsız bırakmamış, bu vesile ile Eksem b. Sayfî'nin sorularına cevap teşkil eden ve tüm Temimliler'in davetini içine alan mektubunu göndermiştir:

"Allah'ın Rasûlü Muhammed'den Eksem b. Sayfî'ye: Allah'ın selâmı ile Allah'a hamd ve senâlarımı sana mektupla bildiririm. Gerçekte Allah bana kendisinden başka ilâh olmadığını, tek olduğunu, hiç bir ortağı bulunmadığını söylememi emretti. Yaratıkları Allah yaratmıştır. Emir Allah'ın emridir. Her şey ona aittir. Allah onları yarattı, onlara ölüm veren de Allah'dır. Onları diriltecek O'dur, gidiş O'nadır."⁽⁴⁾

Ancak Hiz. Muhammed'in Eksem b. Sayfî ile mektuplaşmasını Hudeybiye musalahasından sonra yapılan diplomatik mûnasebetlerden tamamen farklı değerlendirmemiz gerekir. Zira Hiz. Muhammed'e Mekke'de iken gelen Eksem b. Sayfî'nin oğlu, münferid olarak Hiz. Muhammed'den duyduğu haberin doğruluğunu araştırmak ve bu konuda bilgi istemektedir. Hiz. Muhammad de onun isteği doğrultusunda nübüvvet'i hakkında malûmat veriyor ve şirke mukabil getirdiği dinin özünün tevhide dayandığını söylüyor. Bu itibarla henüz neşir sahası bulmamış İslâm'ın, ilk yıllarında karşılıklı gönderilen mektuplar-

la, devlet haline gelmiş İslâm'ın putperest ve diğer din mensupları arasındaki diplomatik mûnasebetleri elbette farklı olacaktır.

Hiz. Muhammed'in Eksem b. Sayfî ile ilk devrelerde başlayan mektuplaşmaları, Medine devrinde canlanmış ve Temimlilere dokuz ayrı mektup gönderilmiştir⁽⁵⁾. Ancak Temim kabilesinin İslâm'a girişleri hicretin dokuzuncu yılında meydana gelmiştir⁽⁶⁾.

Hiz. Muhammed'in Mekke'deki diplomatik mûnasebetleri hakkında kaynaklarımız bize ikinci bir mektuptan daha bahsetmektedir. Mekke müşriklerinin ezâ ve cefası karşısında Hiz. Peygamber, müslümanlara Habeşistan'a nübüvvetin VI. yılında ikinci kez hicret izni vermiştir. Kafile başkanlığına **Ca'fer b. Ebî Tâlib**'i geçirmiş, Necaşi'ye vermesi için O'na bir de mektup yazmıştı:

"Rahim ve Rahmân olan Allah'ın adıyla. Allah'ın Rasûlü Muhammed'den Habeşilerin kralı Necâşi'ye:

Kendisinden başka Allah olmayan Malik, noksan sıfatlardan berî, yüce sıfatlarla muttasıf, selâmet verici, mâhlûkâtı koruyucu, yardım edici Allah'a hamd ve senâlarımı sana bildiririm ve tasdik ederim ki, Meryem oğlu İsâ Allah'ın Rûhu'l-Kuds'ü ve bâkire, faziletli, kendisine dokunulmamış Meryem'e bıraktığı kelimesidir. Allah, Âdem'i kendi eli ile yarattığı gibi O'nu da ruhu ve üflemesiyle yarattı.

O halde seni bir olan Allah'a çağırıyorum. O'nun şeriki yoktur. Beni takip ve bana bildirilene iman et. Zira ben Allah'ın Rasûlü'yüm. O halde seni ve teb'anı mutlak kudret sahibi ve büyüklük kendisine ait olan Allah'a çağırıyorum. Benim nasihatlarımı kabûle sizi da'vet ve tavsiye ediyorum.

Amcamın oğlu Ca'fer'i beraberinde az sayıda müslüman ile gönderiyorum. Sanâ gelir gelmez onları misafirperverlikle karşıla, yersiz her türlü gururu bırak. Selâmet, hidayete tabi olanlara olsun".⁽⁷⁾

(2) M. Hamidullah, a.g.e., I/263.

(3) A. Önkâl, *Resûlullah'ın İslâm'a Da'vet Metodu*, Konya 1981, s.122.

(4) M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I/263.

(5) M. Hamidullah, *el-Vesâiku's-Siyâsiyye*, Kahire 1956, s.176-180. Bu mektuplar, Ahmer b. Muaviye, Kayle bint.Mahreme, Akra b. Habis, Seri' b. Hâkim, Katade b. A'ver, Müsîm b. Hâris, İyâs b. Katâde, Saide et-Teymî Husayn b. Müşmit için yazılmış olup, bunlardan Ahmer b. Muaviye, Kayle bint. Mahreme'nin dışındakilerinin metnine sahip değiliz. Bk. M. Hamidullah, a.g.e., s.17-18.

(6) İbn. Sa'd, *el-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Beyrut 1398/1968, I/293-295.

(7) M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I/192; M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.43-44.(No: 21).

Hz. Muhammed, mektubuna "Be'smele" ile başlamış, Allah'ın sıfatlarından bahsederek, Hıristiyanlık hakkındaki İslâm'ın görüşünü bildirmiş, ve onu İslâm'a da'vet etmiştir. Mektubunda müslümanların Habeşistan'da yerleşmelerine yardımcı olmasını rica etmiştir. Necâşi, bu mülteci müslümanları almak için gelen müşrik Amr b. Âs ve Rabîa b. Hârîse'nin tekliflerini kabul etmeyerek onları geri çevirmiştir.⁽⁸⁾ Rasûlullah'ın bir hıristiyan olan Habeşistan hükümdarına gönderdiği mektup, henüz İslâm'ın devlet gibi bir güçten mahrum olduğu devrelere rastladığı için bir tavsiyeden ileri gidememiştir.

Mekkeliler Bedir gazvesi sonunda mağlubiyetlerinin intikamını almak için Amr b. Âs ve Ümâre b. Velid'i Necâşi'ye göndererek onu müslümanlara zulmetmeye teşvik etmişlerdir. Hz. Muhammed bu durumu öğrenince onların entrikalarını boşa çıkarmak için henüz İslâmiyeti kabul etmemiş olan Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi hususi elçi olarak Habeşistan'a göndermiştir. Hz. Muhammed'in Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi göndermesini ve özellikle Damre oğullarını seçmesini Muhammed Hamidullah, Süheyli'den naklen şöyle izah eder:

Habeşistan'daki iç harpler esnasında oradan bir prens, memleketinden uzaklaştırılmak gayesiyle 600 dirhem karşılığında bir Arap tüccara satılmıştı. Daha sonra Necâşi Ashame olan bu prens, Damre oğulları kabilesinden bir şahsa Bedir vadisinde çoban olarak hizmet ediyordu. Bu yüzden Habeşistan'daki müslümanlar aleyhinde Mekke'lilerin giriştiği entrikaları tesirsiz bırakmak için, Hz. Peygamber'in Necâşi Ashame'ye gönderdiği elçi, Damreli Amr b. Ümeyye idi⁽⁹⁾. Hudeybiye musalahasından sonra ise, Hz. Muhammed, Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi İslâm'a da'vet, Ümmü Habibe ile nikâhının akdi ve mültecilerin Medine'ye gönderilmesine ait

malûmatı muhtevi bir mektubu götürmekle görevlendirmiştir.⁽¹⁰⁾

Hz. Muhammed'in diplomatik münasebetleri, Medine'de yoğunlaşarak gerçek diplomatik hüviyete ulaşmıştır. Medine'de ittifakın sağlanması, civar kabilelerle muâhedeler ve muhtelif kabilelerle yapmış olduğu harpler, neticede devletin varlığını ve gücünü ispatlamış, Mekke müşriklerini Hudeybiye'de muâhede yapmaya zorlamıştır. İşte bu andlaşmadan sonra Hz. Muhammed müşrik, yahûdi, hıristiyan ve mecûsi kabilelere elçiler göndermiştir.

Hz. Muhammed, Kureyş ile Hudeybiye'de yaptığı 10 yıllık saldırmazlık andlaşmasından faydalanarak H.VI. yılından itibaren putperest ve diğer din mensuplarını İslâm'a çağırmıştır.⁽¹¹⁾

Hz. Muhammed gönderdiği mektuplarını, hükümdarlarca mühürsüz olması sebebiyle dikkate alınmamasını önlemek için, gümüşten yapılmış özel mührü ile mühürletirdi. Bu mühür üç satır ve üç kelimeden meydana gelmiştir.⁽¹²⁾ الله (1.satır), الرسول (2.Satır), محمد (3.satır)⁽¹³⁾ kelimelerinden müteşkil محمد رسول الله cümlesinden ibaretti.⁽¹⁴⁾

Hz. Muhammed elçilerini göndereceği durum ve şartlara göre en muktedir, gittiği yerin örf ve adetlerini bilen, lisanına vakıf kişilerden seçerdi. Elçilerin bazan kurnaz kimseler, bazan da güzel söz söyleyebilen, İslâm'ı iyi bilen zâhid kimselerden olmasına itana gösterirdi.⁽¹⁵⁾ Yine Hz. Peygamber, görünüş itibarıyla fizikî güzelliğe sahip olanları tercih ederdi. Nitekim Cebrâil'in kendi suretinde geldiği (son derece güzel) Dihyetü'l-Kelbî'yi⁽¹⁶⁾ Bizans'a elçi olarak göndermişti. Çünkü Hz. Muhammed'in elçisi gittiği her yerde İslâm'ı ve Hz. Peygamber'i temsil edecekti. Bu sebeple Hz. Muhammed, isimleri kadar kendileri de güzel olan elçilerin gönderilmesini valilerine tavsiye etmiştir.⁽¹⁷⁾

(8) İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Mısır, 1355/1936, I/356 vd.

(9) M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I/189-190.

(10) İbn Sa'd, I/258-259; M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.45(No:21). Hz. Muhammed'in Mekke'de iken müslümanların Habeşistan'a ilticalarıyla gönderdiği mektubun baş tarafında H.VI. yılında gönderdiği davet mektubunda İslâm'a davet ettiğini görüyoruz. Buna göre Hz. Muhammed Mekke'de iken Necâşi'ye gönderdiği mektup'ta da davet söz konusu etmemiştir veyahutta Necâşi, ilk mektupta İslâm'ı kabul etmemiştir. Ancak gönderdiği ikinci mektupta İslâm'ı kabul etmiştir. Bk. İbn Sa'd, I/258-259.

(11) İ. Hallî, *Dirâse fi's-Sira*, Beyrut 1397/1977, s.235.

(12) Müslim, *Libâs*, 56-58; Ebû Dâvûd, *Hatemî*; Nesâî, *Zinet*, 47,48; İbn Hanbel, III/198,223,275; İbn Sa'd, I/258.

(13) M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.45.

(14) Hz. Muhammed'in bu mührü kendi hayatında onun elinde idi. Sonra Ebû Bekir, Ömer ve Osman elinde bulunmuştur. Daha sonra Hz. Osmân'ın elinde iken Eris kuyusuna düşerek kaybolmuştur. Bk. Müslim, *Libâs*, 54.

(15) M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/259-260.

(16) İbn Hanbel, II/107; Kettâni, Abdülhaya, *et-Terâibu'l-İdâriyye*, Beyrut 1346/1927, I/190; Dihye o kadar güzel bir sahâbi idi ki, Medine'ye geldiği zaman kadınların kendisine bakmasıyla doğacak fitneden korktuğu için yüzünü kapatırdı. Çünkü onun güzelliğine bakan kadınların çocuklarını dahi düşürdükleri rivayet edilir. Bk. Kettâni, a.g.e., I/190.

(17) M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/260.

Hiz. Muhammed her elçiyi gönderirken kendisine bir de mektup verirdi. Bu mektupların deri parçalarına veya diğer yazı malzemeleri üzerine yazılmış olması muhtemeldir.⁽¹⁸⁾ Mektuplar kâtipler tarafından yazılmaktaydı. Bu kâtipler arasında Übeyy b. Ka'b, Muğire b. Şu'be, Muâviye b. Ebî Süfyân, Abdullah b. Zeyd, Ali b. Ebî Tâlip, Cüheym b. Salt, Erkam b. Ebî'l Erkâm, Zübeyir. b. Avvâm, Hâlid b. Saîd, Alâ b. Hadramî, Alâ b. Ukbe gibi isimlere rastlıyoruz.⁽¹⁹⁾

Hiz. Muhammed mektubuna besmele ile başlardı. Sonra " من محمد رسول الله ", "Allah'ın Rasûlü Muhammed'den" diyerek mektup kime yazılacak onun ismi ve sıfatını zikrederdi⁽²⁰⁾. " أما بعد " ile söze başlar, Allah'a hamd vesenâ'dan sonra eğer muhatap gayr-i müslim ise, "Allah'ın selâmı hidayet üzerinde bulunanlara olsun" cümlesi ile, müslüman ise, " السلام عليك ", Allah'ın selâmı sana olsun" ibaresiyle hitâp ederdi.⁽²¹⁾ Ancak bu sırada, bazan değişiklik olurdu.⁽²²⁾ Hiz. Muhammed'in mektubunda bazan بعد dan evvel veya sonra " أسلم تلم ، سلم أنت ، أسلم أنت " gibi ibarelerin de yer aldığını görüyoruz.⁽²³⁾ Mektupta dileklerin yazılma işleminin bitince sıra mühürlemeye gelirdi. Mektup Hiz. Peygamber'in parmağındaki yüzüğü ile mühürlenirdi.⁽²⁴⁾ Bazan mektubu çamurla da mühürlenirdi. Nitekim bir seferinde Abdülmelik b. Ükeydir'e gönderilen mektup, Rasûlüllah'ın yanında gümüş mührü olmadığı için çamurla tasdiklenmiştir.⁽²⁵⁾

Hiz. Muhammed'in müslim ve gayr-i müslimlere gönderdiği elçiler, memur sıfatıyla zekât ve diğer vergileri toplamakla görevlendirildiği gibi, devlete müteallik emirlerin tebliği ile de görevli idiler. Ayrıca gayr-i müslim topluluklara gönderilen elçiler, İslâm'a da'vet yanında esir mübâdelesini, düşmanın hilelerine

engel olmak, yabancılar yanındaki müslümanların içinde buldukları şartların ıslahı, muâhede akdi v.b. işlerle görevlendirilmişlerdir.⁽²⁶⁾ Hiz. Muhammed, hangi maksatla gönderilmiş olursa olsun, elçileri uğurlarken; "Müjdeleyin, nefret ettirmeyin; kolaylık gösterin, güçleştirmeyin" diye emir buyurur.⁽²⁷⁾ kendisinin rahmet için geldiğini beyan ederek, gittikleri yerlere geceleyin girmemelerini, sabah oluncaya kadar beklemelerini, güzelce temizlenmelerini, iki rekât namaz kılıp, Allah'a duada bulunduğundan sonra mektubu sağ elleriyle vermelerini tavsiye eder, devlet başkanlarına verilecek mektupların saygın kişiler vasıtasıyla ulaştırılmasını uygun görürlerdi. Nitekim Dihye'yi, Bizans Kayserine gönderirken, mektubu önce Busra'nın reisine vermesini ve onun aracılığı ile Kayser'e ulaştırılmasını emretmişti.⁽²⁸⁾ Ayrıca Hiz. Muhammed devlet büyüklerine verilmek üzere elçileriyle hediyeler gönderirdi.⁽²⁹⁾

Elçiler, Hiz. Muhammed'in talimatları doğrultusunda hareket ederek kabul edildikleri sarayın gayr-i İslâmî protokol kâidelerine uymamışlar, ve hiç bir şahsın önünde eğilmemişlerdir.⁽³⁰⁾ Elçiler devletin büyükleri ve kabile reisleriyle görüşmeleri esnasında, İslâmiyet'ten, Rasûlüllah'dan, Medine'nin durumu ve müslümanların o zamana kadar yapmış oldukları muharebe ve muâhedelerden bahsederek Medine devletinin durumuna dâir bilgi verirlerdi. Ayrıca onların sorularını nâzikçe cevaplandırır, asla İslâm'a muhâlif davranış ve tavizlerde bulunmazlardı.⁽³¹⁾ Nitekim Dihye Kayserle karşılaştığı zaman ona: "Ey Kayser! Beni gönderen kişi senden hayırlıdır. Onu gönderen ise, Peygamber'den hayırlıdır. Bu yüzden sözlerimi dinle" diyerek söze başlamış ve Hiz. İsa hakkındaki sorularını cevaplandırmıştır.⁽³²⁾

(18) Bk. M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.245 (No: 233); Yazılan yazılar bir miktar kum ince toprak dökmek suretiyle kurutuluyordu. M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/268.

(19) İbn Sa'd, I/266,282.

(20) Bu konuda Resûlüllah'ın Habeşistan Meliki ملك الحبش , Rumların büyüğü (عظيم الروم) , Kıptilerin büyüğü (عظيم القبط) , gibi ibareler kullandığını görüyoruz. Bk. M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.43,44,49-50.

(21) el-Kettânî, *Terâtib*, I/137-138.

(22) Bk. M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.45 (No: 21).

(23) el-Kettânî, *Terâtib*, I/137; M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.43,44 (No: 21),49.

(24) Müslim, *Libas*, 56-58; Ebû Dâvûd, *Hâtem*; Nesâî, *Zinet*, 47,48; İbn Hanbel, III/198,223,275; İbn Sa'd, I/258; M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.45,73.

(25) el-Kettânî, *Terâtib*, I/179.

(26) M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/226.

(27) Buhârî, *Cihâd*164, *Megâzi*70, *Edeb*80, *Ahkâm*22, *İlim*11; Muslim, *Cihâd5*, *Edeb*17; İbn Hanbel, I/239,283,365, IV/399,412,417; el-Kettânî, *Terâtib*, I/191.

(28) el-Kettânî, *Terâtib*, I/247.

(29) İbn Sa'd, *el-Tabakât*, I/259.

(30) İbn Sa'd, *el-Tabakât*, I/265.

(31) M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II/264.

(32) el-Kettânî, *Terâtib*, I/184-190.

(33) el-Kettânî, a.g.e., I/183.

Hz. Muhammed göndereceği davet mektupları hakkında ashabıyla görüşürken havâiler gibi, davet görevine itiraz etmemelerini istemiştir. Çünkü Hz. İsa havarilerini Hıristiyanlık'ı neşir için yakın ve uzak yerlere göndermek istediğinde onlar gidecekleri yerin lisanlarını bilmediklerini ileri sürerek göreve itiraz etmişlerdi. Daha sonra Cenâb-ı Hakk havarilere gidecekleri yerin lisanını öğretivermişti.⁽³⁴⁾

Hz. Muhammed ashabına havarilerin yaptıkları gibi yapmamalarını öğütledikten sonra, bir günde altı elçiyi İslâm'a davet için muhtelif yerlere göndermiştir. Bunlardan Dihyetü'l-Kelbî Bizans Kayserine, Amr b. Ümeyye ed-Damrî Habeş Necâşisine, Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî İran Kısrasına, Hâtıp b. Ebi Beltea Mısır Makavkısına, Şücâ' b. Vehb Hâris b. Ebî Şemr'e, Sefit b. Amr Hevze b. Ali'ye gönderilmiştir.⁽³⁵⁾

Hz. Muhammed Bizans Kayseri Herakliyüs'e gönderdiği mektupta O'nu İslâm'a davet ediyor, İslâm'ın vahdet inancını kabul etmesini istiyordu. Ayrıca ona: "Eğer yüz çevirirsen bütün tebânın günahı senin üzerindedir" demekle büyük bir mes'uliyet yük-lüyordu.⁽³⁶⁾ Kayser mektubu alınca başının üstüne koydu. Diğer papazları çağırarak "elçinin İslâm'a davet için geldiğini" söyleyerek onların da bu dine girmelerini istedi. Ancak papazların aşırı muhalefeti sebebiyle bu dine girmekten vazgeçmiştir. Ancak kısa zamanda o Peygamber'in buraları fethedeceğine inanmış, O'nun ayaklarına su dökmeye hazır olduğunu söyleyerek elçiyi iyi muamele ile uğurlamıştır.⁽³⁷⁾

Hz. Muhammed Habeş Necâşisine gönderdiği mektupta onu İslâm'a davet etmiş, ayrıca Habeşistan'da olan Ümmü Habibe'nin kendisine nikâh edilmesini ve Habeşistan'daki müslüman mültecilerin Medine'ye iadesini talep etmiştir. Necâşi ise, İslâm'ı

kabul ettiği gibi Hz. Muhammed'in diğer taleplerinden olan Ümmü Habibe'yi 400 dinar mehir mukabilinde Hz. Muhammed'e nikâhlanmış ve diğer müslümanları da iki gemi ile Kızıldeniz'den geçişlerini sağlayarak Medine'ye gönderdiği ancak denizden geçerken boğulduğu nakledilmektedir.⁽³⁸⁾ Necâşi, oradaki mültecileri ve Rasûlullah'ın elçisini güzel bir şekilde karşılamış, gönderdiği cevabî mektuba kendi ismini Rasûlullah'ın isminden sonra yazarak arzu edilirse Medine'ye kadar gelebileceğini de ifade etmiştir.⁽³⁹⁾

Hz. Muhammed İran Kısra'sına gönderdiği mektupla onu İslâm'a davet etmişti. Ancak İran Kısra'sı elçiyi kötü muamele yapmış mektubu alarak kibrinden dolayı parça parça yırtmıştır. Ayrıca Yemen Valisi Bâzân'a haber göndererek Hz. Muhammed'in yakalanmasını emretmiştir. Hz. Muhammed'de onun mülkünün parçalanması için Allah'a dua da bulunmuştur.⁽⁴⁰⁾ Çok kısa bir zamanda, onun devleti de parçalanmıştır.

Hz. Muhammed, Mısır hükümdarına gönderdiği mektupla da onu İslâm'a davet etmiştir. Mukavkis elçiyi iyi muamele ile hediye takdim etmesine rağmen müslüman olmamıştır.⁽⁴¹⁾

Hz. Muhammed'in İslâm'a davet mektubu gönderdiği bir başka Melik, Gassân emiri **Hâris b. Ebî Şemr** idi. Hâris mektubu alınca o kadar hiddetlenmiştir ki, Yemen'de dahi olsa ona karşı sefere çıkacağını bildirmiştir. Fakat bunu yapabilmek için Kayser'e danışmak zorundaydı. Ancak Kayser'den aldığı mektup üzerine elçiyi tekrar çağırıp hediye verecek göndermiştir.⁽⁴²⁾

İslâm'a davet için mektup gönderilen bir başka emir, Yemîme meliki **Hevze b. Ali'**dir. Ancak O'da İslâm'ı kabul etmemiş, Hz. Muhammed'e hemen bir

(34) İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/254-255.

(35) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/258-262; Taberî, *Târih*, Mısır 1968-1969, II/644.

(36) M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.49-50.

(37) Buhârî, *Cihâd*, 102; Müslim, *Cihâd*, 75; İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/254; es-Suheyfî, Ebu'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdillâh, *er-Ravdu'l-Uruf*, Mısır 1971-1973, IV/249; Taberî, *Târih*, II/645-654; İbnu'l-Esîr, İzzu'd-Dîn Ebu'l-Hasan Ali b. Ebî'l-Kerâm, *el-Kâmil fi'l-Târih*, Beyrut 1965, II/211.

(38) İbn Hişâm, IV/254; İbn Sa'd, I/258-259; Taberî, *Târih*, II/652-653.

(39) M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.48-49.

(40) Buhârî, *Megâzi*, 82; İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV(254); es-Suheyfî, *Ravd*, IV/67; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kubrâ*, I/259-260; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/213-214; Mektup için Bk. M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.76 (No: 53).

(41) İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/254; İbn Sa'd, a.g.e., I/260; Taberî, *Târih*, II/657; es-Suheyfî, *Ravd*, IV/249-250.

(42) İbn Sa'd, a.g.e., I/261; İbn Kayyim, *el-Cevziyye*, Şemsuddîn, Ebû Abdillâh Muhammed b. Bekir, *Zadü'l-Meâd fi Hedy-i Hayri'l-İbâd*, Mısır, 1970, II/25.

mektup yazarak davet ettiği şeyin çok güzel olduğunu, kavminin kendisini şâir ve hatip olarak bildiğini beyanla Rasûlüllah'ın iktidarına ortak olmak istedi. Elçiyi hediyelerle uğurladı. Raşûlüllah, elçisinin getirdiği mektubu okuyunca önündeki hurma dalını göstererek: "Benden bir hurma dalı dahi istemiş olsaydı onu bile vermezdim." demiştir. Bu arada Hevze b. Ali'nin Nasrânî olduğunu ve Rasûlüllah'a elçi olarak iki kişi gönderdiğini de belirtmeliyiz.⁽⁴⁴⁾

Rasûlüllah'ın davet mektubuna muhatap olan altı hükümdardan İran Kısrası mecûsi, diğerleri hıristiyan idiler. Davet mektubu gönderilen reislerden bir başkası da Bahreyn emiri Münzir b. Savâ'dır. Bahreyn mecûsi ve yahûdilerin yaşadığı bir ülkedir. Elçi Alâ b. Hadramî'nin götürdüğü mektubu okuyunca Münzir b. Savâ müslüman olmuştur.⁽⁴⁵⁾ Ancak mülkünde müslümanlığı kabul etmeyen yahûdi ve mecûsiler hakkında cizye hükmünün ne olacağını Hz. Muhammed'den sormuş; Hz. Peygamber, alınması gereken cizye miktarını bildirmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed, müslüman olmayan Hecer Mecûsilerinden cizye almak üzere Alâ b. Hadramî'yi Ebû Hüreyre ile beraber göndermiş, onlara iyilikle davranmalarını tavsiye etmiştir. Ancak mecûsi kadınlarının nikâh edilmemesini, kestiklerinin de yenmemesini emretmiştir.⁽⁴⁶⁾ Mecûsilerden cizye alınmak suretiyle onların müşriklerden üstün tutulmasına, bazı münâfikların: "Muhammed, ancak kitâp ehlinen vergi alınacağını söylüyordu, halbuki şimdi mecûsilerden de vergi alıyor" diyerek dedikodu üretmelerine sebep olmuştur" Cenâb-ı Hak da inzal buyurduğu ayetle bu yersiz dedikoduyu sona erdirmiştir.⁽⁴⁷⁾

Hiz. Peygamber ayrıca Cülândâ'nın iki oğlu, Ceyfer ve Abd tarafından yönetilen ve İran'a bağlı olan Ummân'a da İslâm'a davet için Amr b. Âs'ı göndermiştir. Bu mektup ile müslüman olmadıkları takdirde krallıklarının ellerinden alınacağı bildirilmiş,⁽⁴⁸⁾ sonunda iki kardeş de müslüman olmuşlardır.⁽⁴⁹⁾ Bura-ya genel vali olarak gönderilen Amr b. Âs, reislerin

müslüman olması üzerine bölgenin zenginlerinden topladığı zekâtı fakirlere dağıtmıştır. Mecûsi olanlardan da cizye almıştır.⁽⁵⁰⁾

Bunlardan ayrı olarak Arabistan'daki putperestler ve diğer din mensuplarına da pek çok elçi ve davet mektupları gönderilmiştir.⁽⁵¹⁾ Hiz. Muhammed'in davet mektuplarına bir çoğu gerek mektup gerek heyet göndererek İslâm'a girdiklerini bildirmişlerdir, bunun yanında şirklerinde ısrar edenler de olmuştur.⁽⁵²⁾

Hiz. Muhammed böylece müslim ve gayr-i müslimlere gönderdiği mektup ve elçilerle ahlâk ve adaletin temini, dahili ve hârici tesânüt ve sulhun gereğini, müslümanların içeride ve dışarda birlik halinde bulunmalarının zaruretinin vurgulamış, insan ınanının kudsiyetini, iktisadi gelişmenin önemini daima göz önünde bulundurmuş, mühtedilerin haysiyet ve şerefine korumuştur. Böylece İslâm'ın gerçek bir din, Medine Site devletinin de gücünü bütün Arabistan'a ve dünya'ya göstermiştir.

2. Hiz. Peygamber'e Gelen Elçiler, Geliş Sebepleri ve Kabulleri

Hiz. Muhammed'in pek çok devlet ve kabile ile diplomatik mûnasebetlerinin Hudeybiye sonrası başladığını belirtmiştir. Çünkü Arapların dini, siyasi ve iktisadi yönden tartışmasız lider olarak kabul ettikleri Kureyş 19 yıldır İslâm aleyhinde düşmanca faaliyetine devam etmiş, ancak Hudeybiye'de Medine devletinin varlığını ve üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalmıştı. Bunun tabii sonucu olarak da 10 yıl süre ile müslümanlarla harp etmemek üzere yazılı bir andlaşma yapmıştı.

Hiz. Muhammed'in, bu sulh muâhedesinden istifade ederek bütün Arabistan'ı ve komşularını Medine'ye yaklaştırmak için gönderdiği mektupların neticeleri bilhassa Mekke fethi sonunda alınmış, müslümanlarla başa çıkamayacaklarını idrak eden putperestler, gruplar halinde İslâm'a girmeye başlamışlardır.⁽⁵³⁾

(43) İbn Sa'd, a.g.e., I/262; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/215; M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.91.

(44) İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/215; (Hevze b. Ali'nin Hiz. Muhammed'e gönderdiği iki elçi Müccâa ve Reccâl'dir. Her ikisi de müslüman oldular, ancak daha sonra Reccâl irtidât etmiştir.

(45) Taberî, *Târih*, III/29,137; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/215; İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, I/46, III/72-73.

(46) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/263; M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.86 (No: 62); İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/247; Bk. Mâide 5:5.

(47) Mâide 5:105.

(48) Bk. M. Hamidullah, *el-Vesâik*, s.97. (No: 76).

(49) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/262-263; İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, III/73.

(50) İbn Sa'd, a.g.e., I/263; Taberî, *Târih*, III/95.

(51) İmadüddîn Hafîl, *Dirâse*, s.236. Ayrıca Bk. İbn Sa'd, a.g.e., I/258-291; Ya'kûbî, *Târih*, B. 1, s.1950, II/60-63.

(52) İmadüddîn Hafîl, a.g.e., s.236.

(53) İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/205.

İbn Sa'd (230/884) her ne kadar Müzeyne kabilesinin Hendek gazvesinden önce⁽⁵⁴⁾ Medine'ye gelecek müslüman olduklarını belirtmekte ise de⁽⁵⁵⁾, bütün Arap kabilelerin Medine'ye akın ettikleri yıl, (H.IX.) senesidir. Yine bu yılda Hz. Muhammed'in, zamanının en güçlü devleti olan Bizans'a karşı tertipleği Tebuk gazvesinin putperestler ve komşuları üzerine tesiri de hiç bir zaman inkâr edilemez. Çünkü Hz. Peygamber Tebuk'tan döner dönmez Arapların en güçlü kabilelerinden olan Tâif'teki Sakif kabilesini karşısında bulmuştur.⁽⁵⁶⁾ Artık bundan sonraki günlerde Medine, yoğun bir şekilde gelen elçilere ve heyetlere sahne olmuş, bütün putperest Araplar Medine önünde dize gelmişlerdir. Kur'ân bu olayı şöyle dile getirir: "Allah'ın yardım ve fethi gelince, sen de insanların fevc fevc Allah'ın dinine gireceklerini görünce, hemen Rabbinî, hamd ile tesbih ve tenzih et. O'nun yarlıgamasını iste. Şüphesiz ki, O, tevbeleri çok kabul edendir."⁽⁵⁷⁾

Münferid veya heyetler halinde Medine'ye gelen reisleri veya şeyhleri Hz. Muhammed ile görüşerek hem kabilelerinin müslümanlığını bildiriyorlar hem de Medine devletinin himayesine giriyorlardı. Bunun sonucunda meydana gelen ihtidalar, bir siyasi hareket olarak Medine cemaatine iltihak sağlıyordu.

Medine'ye gelen elçilerin geliş sebepleri genel olarak şöyle sıralanabilir:

1. Kabilelerin müslüman olduklarını bildirmek.
2. İslâm'ı öğrenmek ve öğrendiklerini kavimlerine öğretmek.
3. İslâm'ı tebliğ edecek ve öğretecek tebliğciler istemek.
4. Şartlı olarak İslâm'ı kabul etmek.
5. Dünyevî menfaatlar elde etmek.
6. Tarafsızlık andlaşması yapmak.
7. Cizye üzere andlaşma yapmak.

8. Hz. Muhammed ile ilmi ve dini münakaşalarda bulunmak.

9. Rasûlüllah'dan sonra O'nun makamına halef olmak.

10. Medine devletinin ve Rasûlüllah'ın durumunu ve gücünü öğrenmek.

11. Hz. Muhammed'e suikastta bulunmak.

12. Devlet idaresinde ortaklık teklif etmek ve devlet arazisini paylaşmak.⁽⁵⁷⁾

Genellikle heyetler Medine hududunda karşılanır ve Hz. Muhammed'in yanına teşrifatçı ile beraber gelirlerdi. Teşrifatçı, Hz. Muhammed ile konuşma esnasında uyulması gereken bazı hususlarda yardımcı olurdu. **H. Muhammed** elçiyi, ne maksatla gelir se gelsin, güler yüzle karşılar, onların incinmemesi için bütün ashabına da aynı şekilde davranmalarını emrederdi. Elçilerin Medine'de rahat bir şekilde ikâmetlerini sağlamak için ya mescid veya (Remlebint)⁽⁵⁸⁾ Hâris'in evi yahut Misâfirhâne olarak kullanılan Abdurrahman b. Avf'ın evi tahsis edilirdi.⁽⁵⁹⁾ Hz. Muhammed'in elçilerle resmi görüşmeleri Medine'nin büyük câmiindeki "Üstüvanetü'l-Vufûd" = Sefirler Sütunu adı verilen yerde yapılırdı. Hz. Peygamber mektupları titizlikle okutur, temsil ettikleri devletin veya kabilenin dostluğunun işareti olan hediyeleri kabul ederek onlarla yakından ilgilenirdi.⁽⁶⁰⁾

H. Muhammed elçileri kabul merasiminde temiz ve güzel elbiseler giydiği gibi görevli ashabın da aynı şekilde özel kıyafetler içinde olmasını isterdi.⁽⁶¹⁾ Nitekim Hz. Ömer, Hz. Muhammed'e, elçileri kabul esnasında giymesi için ipekten bir elbise satın almasını tavsiye etmişti.⁽⁶²⁾

H. Muhammed, heyetlerin taleplerini dikkatle dinler daha sonra görüşünü beyan ederdi. Yukarıda zikredildiği üzere Sakif heyeti, müslüman olmak için geldiklerini, şartlarının olduğunu söylemişlerdi. Bu-

(54) Bk. İbn Hişâm, a.g.e., III/224; İbn Sa'd, *et-Tabakat*, II/65; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II/178. Adı geçen eserlerde Hendek gazvesinin beşinci yılın Şevvâl veya Zilka'de ayında yapıldığı rivayet edilmektedir.

(55) İbn Sa'd, a.g.e., I/391.

(56) J. Welhausen, *Arap Devleti ve Sükûtu*, Çev. Fikret İşıltan, Ankara 1963, s.10.

(57) A. Önkâl, *Rasûlüllah'ın İslâm'a Da'vet Metodu*, s.125.

(58) İbn Sa'd, *et-Tabakat*, I/299,338,346; Taberî, *Târih*, III/137.

(59) Kettânî, *Terâlib*, I/445.

(60) Muslim, *Libâs*, 23, *Fedâilü's-Sahabe*, 127, *Dârimî, Siyer*, 52; Taberî, *Târih*, III/140; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II/225-226,297; İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, I/46; M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I/265.

(61) Kettânî, *Terâlib*, I/452.

(62) Buhârî, *Cum'a* 7, *Hibe* 27, *Edeb* 9; Muslim, *Libâs* 6; Ebû Dâvûd, *Sâlat* 213, *Libas* 7; Nesâî, *Cum'a* 11, *Zinet* 83; *Muvatta' Lübs* 18; İbn Hanbel, II/301.

nun üzerine Hz. Muhammed taleplerini dinlemiş İslâm'a muhâlif gördüğü teklifleri kabul etmeyerek bu yanlış fikirlerinden vazgeçmelerini istemiş, onlar da Hz. Peygamber'in bildirdiği emirleri kabul ederek müslüman olmuşlardır.⁽⁶³⁾

Hız. Muhammed elçilere İslâm'ın emir ve nehiyleri meyanında iman, namaz, zekât, oruç, ganîmet vb. hususları tebliğ etmiş, ayrıca çeşitli yasaklar hakkında bilgi vermiştir.⁽⁶⁴⁾ Heyetlerin dini vecibelere bağlı kalmalarını öğütlemiş, ahde vefa göstermelerini tavsiye etmiştir.⁽⁶⁵⁾ Hz. Muhammed, Benû Temîm heyetinin kabalık etmelerine kızmamış⁽⁶⁶⁾, Amr b. Tüfeyl'in tehdidine aldırma⁽⁶⁷⁾, Müseylime'nin, Hz. Muhammed'in nübüvveti ve ülkesine ortaklık teklifine dâir mektubunu getiren elçisine⁽⁶⁸⁾ sünîyet beslememiş, ayırım yapmaksızın bütün elçileri ağırlamıştır.

Hız. Muhammed elçilerle heş zaman konuşarak sohbet imkânı bulmuştur. Sakîf heyeti ile her gece yatsı namazından sonra uzun süre konuşmuş, hatta ayakta fazla kaldığından yorgunluğunu gidermek için ayaklarını sık sık değiştirmiştir⁽⁶⁹⁾. Hatta Hâtemî Tâî ile oldukça uzun süre konuşmuş, daha sonra evine götürerek istirahat ettirmiştir⁽⁷⁰⁾.

Medîne'ye gelen heyetlere, daha önce bu kabilelerden müslüman olup da Medîne'de ikâmet edenler refâkat etmişlerdir. Nitekim Tâî'li Muğîre b. Şu'be kendi kabilesi olan Sakîf'e eşlik etmiştir⁽⁷¹⁾.

Elçilerin Hz. Muhammed ile konuşmaları şamîmi bir hava içerisinde cereyan ediyor, çoğu kez diplomatik görüşmelerde görülen resmiyet Hz. Muhammed'in sözlerinde ve davranışlarında yer almıyordu⁽⁷²⁾.

Medîne'ye gelen heyetlerin ağırlanmasıyla çoğu zaman Hz. Ebû Bekir ilgilenirdi⁽⁷³⁾. Diğer sahabiler bu konuda Hz. Ebû Bekr'e yardımcı oluyorlardı.

İslâm'ı kabul eden heyetler içerisinde Kur'ân ve İslâmî emirleri ve yasakları öğrenmek için⁽⁷⁴⁾ Medîne'de uzun süre kalanlar da olmuştur. Nitekim Abdülkays heyetini, Hz. Muhammed Ensar'a dağıtmak suretiyle onlara Kur'ân ve Hadis öğretmelerini istemiş; bu öğrenim sonunda da kontrol için imtihan etmiştir.⁽⁷⁵⁾ İmtihan neticesinde Hz. Muhammed onların daha bilgili, daha gayretli olanını heyetin başına reis yapmıştır. Sakîf heyetinde Osmân b. Ebi'l-Âs, heyet mensuplarının en küçüklerinden olmasına rağmen İslâmî bilgileri öğrenmedeki gayretinden dolayı heyetin başına getirmiştir.⁽⁷⁶⁾

Elçilerin ve heyetlerin Medîne'de üç gün⁽⁷⁷⁾ veya daha fazla kaldıkları⁽⁷⁸⁾ süre içerisinde onlara devamlı olarak Hız. Bilâl ve Sevbân⁽⁷⁹⁾ tarafından ekmek ve süt, bazan ekmek ve eritilmiş tereyağı veya hurma ikram edilmiştir⁽⁸⁰⁾. Heyetler gitmek istedikleri zaman Medîne'den ayrılmalarına izin verilir ve öğrendikleri bilgileri döndükleri zaman anlatmaları istenirdi⁽⁸¹⁾.

Medîne'de ikamet etmek isteyen elçilere Hz. Muhammed bazan kabilelerine dönmelerini de tavsiye etmiştir. Bedir harbi sonunda Medîne'ye gelen Kureyş elçisi Ebû Râfi' müslüman olmuş ve Mekke'ye dönmek istememişti. Ancak Hz. Muhammed onun geri dönmelerini istemiştir⁽⁸²⁾. Hız. Peygamber müslüman olmak için gelen kabilelerin cahiliye adetlerinden tümüyle uzaklaşmalarını ve ülkelerine bu vaziyette dönmelerini arzu ederdi. Cu'fî kabilesinden Kays b. Seleme ve Seleme b. Yezîd müslüman olmak için Medîne'ye geldikleri zaman onların yürek yemediklerini öğrenmiş; "Eğer siz yürek yerseniz o zaman ancak imanınız tam olur diyerek getirmiş olduğu yüreği yemelerini isteyerek yerleşmiş olan

(63) İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/182-185; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/312-313; Taberî, *Târih*, III/98-99.

(64) Müslim, *İmân*, 23; İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, III/35.

(65) İbn Kayyim, a.g.e., III/59.

(66) Taberî, *Târih*, III/119-120.

(67) İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/299; İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, III/35.

(68) İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/247; Taberî, *Târih*, III/146; İbnu'l-Esîr, a.g.e., II/299-300.

(69) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/313.

(70) İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/286.

(71) Taberî, *Târih*, III/99.

(72) A. Önkâl, *Rasûlullah'ın İslâm'a Da'vet Metodu*, s.128.

(73) Kettânî, *Terâtib*, I/39.

(74) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/316-317,324,331,345-346; Taberî, *Târih*, III/99.

(75) İbn Hanbel, III/432.

(76) İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/185; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/318; Taberî, *Târih*, III/99; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/284.

(77) İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, III/62.

(78) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/315,331; İbn Kayyim, a.g.e., III/54.

(79) Kettânî, *Terâtib*, I/445.

(80) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/316; M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I/272.

(81) Nesâî, *Ezân*, 8.

(82) M. Hamidullah, *İslâm'da Devlet İdaresi*, Çev.: Kemal Kuşçu, İstanbul 1963, s.121.

cahiliye adetinden sıyrılarak beldelerine dönmele-
rini sağlamıştır⁽⁸³⁾. Buna mukabil mahzur görmediği
hususlara müdahale etmemiştir. Nitekim Necran
heyetinin Medine'de Kudüs'e doğru ibadet etmeleri-
ne engel olamamıştır⁽⁸⁴⁾.

Hz. Muhammed'in yanına gelmiş olan elçiler
onun mütevazi halini, ashabinın ona karşı davranış-
larını gördükçe hayret içinde kalıyorlar, döndükleri
zaman bunları anlatmaktan kendilerini alamıyorlar-
dı. Hudeybiye musalahası esnasında müşriklerin
delegesi **Uvre b. Mesud es-Sakafî** Hz. Muham-
med'in sakalını tutmak isteyince, etrafındaki ashab
buna mani olmuşlardır. Urve, Hz. Muhammed'in et-
rafında pervane gibi dönerek hizmet etmeleri karşı-
sında Mekke'ye döndüğü zaman: "Ben nice beldeler
dolaşıp nice hükümdarlar gördüm. Fakat hiçbirisinin
etrafındaki adamlarının bu kadar liderlerine bağlı ol-
duklarını ve ona hizmet için yarışıklarını görmedim"
 demiştir⁽⁸⁵⁾.

Benû Sa'd b. Bekir'in temsilcisi **Dımâm b. Sa'la-
be** Medine'ye geldiği zaman mütevazi bir şekilde as-
habıyla mescid'de sohbet eden Hz. Muhammed'i
farkedemediği için "Abdülmüttalib'in oğlu hanginiz-
dir?" diye sormak ihtiyacını hissetmiştir⁽⁸⁶⁾.

Adiyy b. Hâtem Medine'ye gelip de Hz. Muham-
med ile görüştüğü zaman Hz. Muhammed onu evine
davet etmiş, hanesinde mindere oturarak ağırlamış,
kendisi de yere oturmuştu. Bu durumu gören ve he-
nüz müslüman olmayan **Adiyy b. Hâtem** Hz. Mu-
hammed'in dünyalık için çalışan bir melik olmadığını,
bu vasıfların ancak peygamberlerde bulunabilece-
ğini düşünerek hemen müslüman olmuştur⁽⁸⁷⁾.

Hz. Muhammed bütün elçilere ikramdan kaçın-
mamış, Habeşistan Necâşisinin elçilerine bizzat
kendisi ikramda bulunmuş⁽⁸⁸⁾, vedâ esnasında bü-
tün heyet mensuplarını mutlaka mükafatlandırmıştır.
Hz. Peygamber'in gönderdiği elçilerin gittikleri yerle-
rin reisleri tarafından hediyelerle taltif edilmelerine
mukabil bu güzel geleneği yaşatmak için çalışmış,
hediye takdimiyle herkesi memnun etmiştir. Heyet
içerisinde hizmet için getirilmiş bir çocuk veya bir köle
dahi olsa mutlaka ödüllendirmiştir. Benû Temim he-
yetinde bulunan küçük bir çocuk da Hz. Muham-
med'den elçi sıfatıyla nasibini almıştır⁽⁸⁹⁾. Ancak he-
yet mensuplarına yapılan muamele ve onlara verilen
hediyelerde şahsî mevkiileri temsil ettikleri kişile-
rin durumları dikkate alınmıştır⁽⁹⁰⁾. Nitekim Hz. Mu-
hammed, Mürre heyeti mensuplarına 10'ar ukiye,
heyet reisine 12 ukiye hediye vermiştir⁽⁹¹⁾. Yine Kin-
de kabilesi heyetine 10'ar ukiye, reisleri Eş'as b.
Kays'a 12 ukiye verilmesini emretmiştir⁽⁹²⁾.

Elçilere verilecek hediyelere bir tahdid konulma-
mış, o günün şartlarına göre tensip edilen miktar he-
diye olarak takdim edilmiştir. Daha çok 5 ukiye ile
12,5 ukiye arasında değişen dağıtım uygun görül-
müştür⁽⁹³⁾. Çocukların dahi 5'er ukiye ile mükâfaat-
landırıldığını kaynaklar zikreder⁽⁹⁴⁾. Hediyeler umû-
miyetle Hz. Bilâl tarafından dağıtılmıştır⁽⁹⁵⁾. Hz. Mu-
hammed hediye takdimi konusuna önem vermiş,
hatta irthâline yakın yaptığı üç tavsiyeden biri de
"Ben elçilere nasî hediye ikram ediyorsam, siz de
öylece hediyeler vermek suretiyle hürmet gösteri-
niz" emri olmuştur⁽⁹⁶⁾.

(83) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/324-325.

(84) İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, II/224.

(85) Buhârî, *Surûh*, 15; Taberî, *Târîh*, II/627; Abdurrezzâk es-San'ânî, *el-Musannef*, Beyrut 1970-1972, V/336.

(86) Taberî, a.g.e., III/124-125.

(87) İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/227; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/286.

(88) M. Hamidullah, *İslâm'da Devlet İdaresi*, s.120.

(89) İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, IV/213; Kettânî, *Terâtib*, I/451.

(90) M. Hamidullah, *İslâm'da Devlet İdaresi*, s.120.

(91) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/298.

(92) İbn Sa'd, a.g.e., I/328.

(93) Kettânî, *Terâtib*, I/452.

(94) Kettânî, a.g.e., I/451.

(95) İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I/330; İbn Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, III/58-59; Kettânî, *Terâtib*, I/451.

(96) Buhârî, *Cihâd* 176, *Cizye* 6, *Meğâzi*, 83; Muslim, *Vesâyâ* 20; Ebû Dâvûd, *İmâret* 28; Dârimî, *Siyer* 54; İbn Hanbelî/222; Kettânî, a.g.e., I/451.